

Activistisch overheidsbeleid onontkoombaar

Arnoud W.A. Boot, 26 januari 2003

Het kabinet wacht een ondankbare taak. Bezuinigingen lijken onafwendbaar. Meer dan ooit moeten prioriteiten worden gesteld. Maar de wensen van kiezer zijn grillig. Waar zal de kiezer het komende kabinet op afrekenen? Is invulling geven aan de roep tot meer veiligheid, oplossing van het immigratievraagstuk (hoe gaat dat?) en het wegwerken van wachtlijsten in de zorg voldoende voor de kiezer? Kunnen ondernemers doelstellingen (winst, aandeelhouderswaarde, continuïteit) scheiden van randvoorwaarden (goede arbeidsvoorwaarden, milieu), de overheid opereert in een omgeving waar randvoorwaarden moeilijk van doelstellingen zijn te onderscheiden. De overheid heeft het maar lastig.

De oplossing lijkt om de overheid een aantal publieke (kern)taken toe te dichten, en haar daarnaast een faciliterende rol te geven. Dus de overheid heeft een aantal publieke taken, van onderwijs, zorg en sociaal vangnet tot veiligheid, en inderdaad ook de immigratieproblematiek (en natuurlijk ook onderwijs – een volgende keer hierover veel meer). Daarnaast is de overheid faciliterend als het om de economische bedrijvigheid gaat. Dus de opeenvolgende Paarse kabinetten hebben getracht de regelgeving te verminderen om zodoende de bedrijvigheid te stimuleren, of althans niet in de weg te zitten.

Daarnaast speelt ook dat de kiezer grip wil hebben op de politiek. Zij wil dat politici verantwoording afdragen, goed communiceren met ‘het volk’, en dit niet alleen als er verkiezingen in het verschiet liggen. Dus de afstand tussen politiek en kiezer moet worden overbrugd.

Dit lijkt een logische positionering van overheid en politiek. Volgens deze logica is de politiek in het verdoemhokje gekomen omdat de overheid haar kerntaken heeft verwaarloosd (zie de discussies over immigratie, veiligheid, etc.) en de politici op veel te grote afstand van het volk staan. Als ik de politieke partijen goed heb gehoord lijken zij deze analyse te onderschrijven. Op zich kan ik mij vinden in deze analyse. Ik hoop van harte dat de politiek deze lessen ter harte neemt. Maar wie denkt dat we er daarmee zijn wil ik toch hardhandig wakker schudden. Van de overheid wordt veel meer verwacht, en sta niet verbaasd als blijkt dat over vier jaar het nieuwe kabinet afgerekend wordt op heel andere dingen.

Twee ‘kleine’ voorbeelden waar activistisch overheidsbeleid hard nodig is, maar een faciliterende rol niet onlogisch lijkt: de problematiek van pensioenen en die van corporate governance en goed ondernemingsbestuur. Eerst de pensioenproblematiek. De pensioenproblematiek is actueel geworden door negatieve ontwikkelingen op de beurzen die de reserves van de pensioenfondsen hebben aangetast. Maar de toekomst van ons pensioenstelsel staat al veel langer ter discussie. In het tweede Paarse kabinet heeft de huidige minister van Financiën Hoogervorst, toen nog Staatssecretaris van Sociale Zaken, zich niet actief met het pensioendossier willen bemoeien en dit willen overlaten aan de sociale partners (en de SER). Het resultaat hiervan lag voor de hand. Aan de positionering en inbedding in het maatschappelijk bestel van pensioenfondsen veranderde weinig.

De sociale partners, pensioenbestuurders en andere direct belanghebbenden hechten nu eenmaal altijd een te groot belang aan een status quo; dus bestendiging van het bestaande. De huidige discussie over pensioenen laat zien dat de overheid zeker niet op afstand kan blijven

staan. In tegendeel, de modernisering van ons pensioenstelsel vraagt een actieve overheid. Sociale partners alleen komen er door een veelheid aan conflicterende belangen niet uit.

En voor corporate governance geldt grosso modo hetzelfde. Hier gaat het over goed ondernemingsbestuur. Het vraagstuk van zeggenschap, de rechten en plichten van commissarissen en aandeelhouders, de verantwoordingsplicht van bestuurders, etc., etc. Brussel (de EU) en ook de voortgangsrapportage van de Commissie Peters vragen om een operationele code over corporate governance waaraan de ondernemingsleiding zich moet onderwerpen. Hoogervorst, nu in de rol van Minister van Financiën, stelt (weer!) dat hij het aan de marktpartijen wil overlaten om via een commissie tot een dergelijke code te komen.

U begrijpt het al -- ik zal u de details besparen -- de marktpartijen slagen er vooralsnog niet in om een commissie samen te stellen. Bij de marktpartijen spelen nu eenmaal een veelheid aan conflicterende belangen. Het VNO-NCW dat het voortouw neemt kan het met de Vereniging van Effectenbezitters (VEB) niet eens worden over de samenstelling van de commissie. Dit is niet verrassend. De VEB vertegenwoordigt het aandeelhoudersbelang en het VNO-NCW het belang van de bestuurders van ondernemingen. Waar deze partijen het wel over eens lijken te zijn is dat werknemersorganisaties moeten worden buitengesloten.

Het gaat er mij nu even niet om wie gelijk heeft, bijvoorbeeld in dit laatste conflict over corporate governance. Ik constateer slechts dat er een evident publiek belang is bij zowel pensioenen als corporate governance. De overheid wordt straks weldegelijk op deze dossiers afgerekend. En ook al lijkt het verstandig om de overheid op enige afstand te zetten, de stroperigheid van het maatschappelijk krachtenveld -- grotendeels veroorzaakt door de conflicterende belangen -- zou de overheid moeten dwingen tot een veel activistischer beleid.

Maar een activistischer beleid vereist ook visie. Een duidelijke boodschap over de richting waar we naar toe willen. Dit vereist moed.